

Troballes monetàries - VI

TROBALLA D'ESPORLES

M. CRUSAFONT I SABATER

Núm.:

A. N. - 18.

Lloc:

Esporles.

Tipus de troballa:

Tresoret.

Composició:

30 rals mallorquins d'Alfons el Magnànim (1416-1458).

Dates límit:

Ens caldria prendre en aquest cas les propies del regnat d'Alfons IV. De tota manera, atenent el fet que hi son representades cinc de les set marques de la plata d'Alfons i que la dels bous ha de correspondre a Llatzer de Lloscos, que fou mestre de la seca mallorquina abans del 1439, i després del 1425. potser les dates més escaients serien entre 1430 i ben entrat el regnat de Joan II; per exemple vers el 1475. Efectivament per a la data final cal tenir present que la seca mallorquina fou intervinguda ran del procés contra Descatllar. L'extrema raresa del ral de plata a nom de Joan i amb marques de Descatllar demostren que aquest mestre fou rehabilitat poc abans d'acabar el regnat de Joan II, qui morí l'any 1479.

Localització:

Lloc indeterminat dins el terme d'Esporles municipi situat a uns quinze quilometres al nord-oest de Ciutat de Mallorca.

Data de la troballa:

Vers 1950.

Circumstàncies de la troballa:

Sembla que fou casual, però no en tenim detalls.

Descripció:

El tresoret es composava, com hem dit, d'una trentena de rals de plata d'Alfons. Set d'aquestes peces anaren a la col·lecció numismàtica del Monestir de la Real, prop de Ciutat on hem tingut ocasió d'estudiar-los mentre que els altres 23 exemplars es dispersaren i en desconexim totalment les característiques.

Vegem doncs la descripció dels set exemplars estudiats:

1. Ral de Mallorca de plata d'Alfons. Marca estrelles. Crus-400-E.
2. Ral de Mallorca de plata d'Alfons IV. Marca puig cimbat de lliur. Crus-400.F.
- 3 a 5. Rals semblants amb marca lliur. Crus-400.C.
6. Ral similar, amb marca bous. Crus-400.B.
7. Ral de Mallorca de plata d'Alfons IV. Marca escudets catalans apuntats. Descripció:

- a/ +ALFONSIUS (escudet català en cairó) DEI GRACIA: REX (creu)
Efigie coronada de front en orla lobulada.
- r/ +ARAGONUM ET-MAIORICARUM
Creu llatina que talla la llegenda per baix, dins d'orla lobulada.
Als espais de la creu escudets catalans apuntats per baix.
- p: — Ø = 24,5 mm. Ref.: Crus-400.G

A remarcar la llegenda errònia ALFONSIUS i la segona creueta, més petita, a final de llegenda.

Comentaris:

Poques són les troballes medievals que tenim documentades a Mallorca. Això dona més interès a la que presentem, i més pel fet de tractar-se d'un tresoret, malgrat que en tinguem dades fragmentàries. El mobil de l'amagatall podria ésser la lluita entre forans i ciutadans de l'any 1450. No mancaren, però, en el període definit altres moments d'inseguretat. La troballa ens confirma la superior abundància dels rals amb marca lliur i ens ofereix la possibilitat de poder donar, per primera vegada la fotografia i dades completes del ra-

ríssim ral amb marques d'escudets. Hi manca només el pes que no ens fou possible de prendre per manca de temps i instruments en la nostra ràpida visita a La Real.

Localització actual:

Monetari del Monestir de la Real.

Agraïments:

Devem a l'amabilitat del Rvd. P. Gaspar Munar de Randa la possibilitat de l'estudi de les peces. Li agraïm molt sincerament les molèsties que es prengué tot desplaçant-se a La Real, mostrar-nos les monedes i oferir-nos interessants dades bibliogràfiques.

TROBALLA DEL BERGUEDA

SEBASTIA DATZIRA I SOLER

Núm.:

A. N. 19.

Lloc:

Indeterminat amb exactitud però en una contrada de la comarca del Berguedà.

Tipus de troballa:

Tresor.

Composició:

El tresoret, el qual no creiem que hi sigui en la seva totalitat, és format per 14 monedes; onze trentins encunyats a Barcelona, un excellent de la seca de Sevilla, un doble ducat d'imitació batut a Campen i un mig trentí de Barcelona.

OR

	Trentins Excellent Doble ducat	Mig trentí
<i>CATALUNYA — Barcelona</i>		
Felip II — Sense data	7	1
Felip III — Data no visible	1	
Felip III — Any 1629	2	
Felip III — Any 1631	1	
<i>ESPANYA — Sevilla</i>		
Joana i Carles — Sense data vers 1520-1524	1	
<i>PAISOS BAIXOS — Campen</i>		
Primer terç del segle XVI	1	
	13	1

Dates límit:

Els trentins sense data són de les emissions que es van fer amb motiu de la llicència del dia 7 d'abril de 1614.¹ El trentí de data més avançada és del 1631.

1. CRUSAFONT I SABATER, Miquel, *Or inèdit de la Guerra dels Segadors*, «Gaceta Numismàtica» (Barcelona), n.º 68 (1983), p. 50.

El mig trentí amb la B en contramarca, ha d'ésser anterior a l'any 1622.² L'excel·lent de Sevilla fou batut entre 1520 i 1524. El doble ducat de Campen, el podem datar al primer terç del segle XVI. Per tant, les dates límit van del primer terç del XVI a l'any 1631.

Data de l'amagatall:

Gairebé podem afirmar que aquest tresoret fou amagat, o bé als començaments de la Guerra de Separació, o uns pocs anys abans quan els aldarulls que precediren l'esclat del 1640 es van fer freqüents. Altrament, la distància en el temps de 8-9 anys de la guerra, ens pot fer pensar en circumstàncies alienes a la política, probablement causes de caràcter familiar que determinaren l'es-talviador d'amagar-les.

Localització:

Indeterminada en un lloc de la comarca del Berguedà.

Data de la troballa:

Posterior a la guerra dels tres anys (1936-39).

Circumstàncies de la troballa:

No en sabem res en absolut, solament podem dir que gràcies a unes persones interessades que ens procuraren les fotografies —no pas totes— i els pesos, ara tenim l'oportunitat de poder donar a conèixer aquesta troballa.

Descripció:

Hem agrupat les monedes per seques i valors i dins de cada seca per ordre cronològic d'encunyació.

Solament donem per la primera peça la descripció completa de la moneda, per a la resta només transcriurem la llegenda, ja que tant l'anvers com el revers és igual per totes, amb l'única excepció del doble ducat de Campen.

N.º 1. Anv.: + FERN... ET Δ ELISABET Δ REX ET △ REGIN

Testes coronades i afrontades de Ferran i Isabel. Enmig d'ambdós i a sobre, estrella de vuit puntes.

Rev.: Δ SVBUMBRA ALARVM. TVA Δ

A sobre de l'àguila de Sant Joan, escut coronat i quarterejat de Castella-Leó i Catalunya-Sicília i en punta Granada.

Trentí sense data. 6,99 gr. Ø 29 mm.

B. S. — 689 v. C. C. — 48 (acabament REGI).

N.º 2. Anv.: + ... S Δ ET Δ ELISABET Δ REX Δ ET △ REGIN Δ

Enmig dels caps, estrella de set puntes a sobre i de sis a sota.

2. CRUSAFONT I SABATER, op. cit., p. 50.

- Rev.: Δ SVBVMBRA Δ Δ ALARVM TVA Δ
 Trentí sense data. 7,05 gr. 28 $\varnothing$ mm.
 B. S. — 689 v. C. C. — 45.
- N.º 3. Anv.: + FERNANDVS Δ ET Δ ELISABET Δ REX Δ ET Δ REGIN
 Enmig dels caps, estrelles de sis puntes a sobre i a sota.
 Rev.: .SVBVMBRA. Δ ALARVM TVA.
 Trentí sense data. 7,05 gr. 28 $\varnothing$ mm.
 B. S. — 689 v. C. C. — 45.
- N.º 4. Anv.: + FERNANDVS... LISABET. REX. ET. REGI
 Enmig dels caps estrelles de sis puntes a sobre i a sota. L'acabament de la llegenda sembla formar un anagrama amb el començament. S'uneixen GI + F. Un punt al mig.
 Rev.: Δ SVBVMBRA Δ Δ ALARVM TVA Δ
 Trentí sense data. 6,97 gr. 29 $\varnothing$ mm.
 B. S. — 690 v. C. C. — 46.
- N.º 5. Anv.: FERNANDVS.ET.ELISABET.REX.ET.REGI
 Enmig dels caps, estrelles de sis puntes a sobre i a sota. Un punt al mig. Acabament i començament de llegenda igual a l'anterior.
 Rev.: ...BRA ALARVM TVA
 Trentí sense data. 7,07 gr. 28 $\varnothing$ mm.
 B. S. — 690 v. C. C. — 46.
- N.º 6. Anv.: + FERNANDVS.ET.ELISABET REX.ET.REGI
 Enmig dels caps, estrelles de sis puntes a sobre i a sota. Un punt al mig. Acabament i començament de la llegenda igual a l'anterior.
 Rev.: ...VBVMBRA. ...LARVMTVA.
 Trentí sense data. 7,07 gr. 29 $\varnothing$ mm.
 B. S. — 690 v.
- N.º 7. Anv.: + FER...T ELISABET.REX.ET.REGI
 Enmig dels caps, estrelles de sis puntes a sobre i a sota. Un punt al mig. Acabament i començament de la llegenda igual a l'anterior.
 Trentí sense data. 6,78 gr. 28 $\varnothing$ mm.
 B. S. — 690 v.
- N.º 8. Anv.: + FERNANDVS.ET.ELIS...REGES.
 Enmig dels caps, una estrella de sis puntes a sobre i una B a sota que podria ser en contramarca. Un punt al mig.
 Rev.: S...BRAA LARVM.TVA...
 No es veu la data.
 Trentí. 7,07 gr. 29 $\varnothing$ mm.
 B. S. — 695 v.
- N.º 9. Anv.: + FERNANDVS.ET.ELISABET.REGE...
 Enmig dels caps, una estrella de sis puntes a sobre i una B a sota. Un punt al mig.

1

2

3

4

5

6

7

8

Rev.: SVBVMBRA.AL ARVM.TVA.1629

Trentí. 7,06 gr. 28 Ø mm.

B. S. — 697 v. C. C. — 173.

N.º 10. Anv.: + FE...ELISABET.REGES.

Enmig dels caps, una estrella de sis puntes a sobre i una B a sota.

Un punt al mig.

Rev.: SVBVMBRA.A LARVM. ...29

Trentí. 7,05 gr. 28 Ø mm.

B. S. — 697 v. C. C. — 173.

N.º 11. Anv.: + FERNANDVS.ET ELISABET.REGES.

Enmig dels caps, una estrella de sis puntes a sobre i una B a sota.

Un punt al mig.

Rev.: SVBVMBRA.A LARV.TVA 1631

Trentí 7,00 gr. 28 Ø mm.

B. S. — 699. C. C. — 174.

N.º 12. Anv.: + FERNANDVS ELISABET DG RG

Enmig dels caps, una estrella de sis puntes a sobre i una B en contramarca a sota. Un punt al mig.

Rev.: SVBVMBRA ALARVM. TVA

Escut igual a les precedents però sense l'àguila.

Mig trentí. 3,85 gr. 21 Ø mm.

C. S. — p. 126 n.º 8.

N.º 13. Anv.: FERNANDVS:7:ELISABET:DEI:GRAT:

Enmig dels caps, una X a sobre i una S a sota.

Rev.: SVB:VMBRA:ALARVM:TVA.

Excellent. 7,97 gr. 28 Ø mm.

V. Q. — 6511.

N.º 14. FERDINAN.ET.ELIS×DV.R.P.IMP.CAMPE.VA

Enmig dels caps, una C a sota. Un punt al mig.

Rev.: xSVB.VMBRAxALARVMxTVARVMxPRO.x

A sobre de l'àguila de sant Joan, escut coronat i quarterejat de Castella-Lleó i Catalunya a sobre del qual hi ha les armes dels Austries.

Dobue ducat. 6,89 gr. 28 Ø mm.

C. T. — 2231 D. — 1.100 G. — 1925 V. Q. — 7921.

ABREVIATURES EMPRADES

B. S. — BOTET I SISÓ, Joaquim, *Les monedes Catalanes*, Barcelona 1908.

C. C. — CALICÓ, X.; CALICÓ, F.; TRIGO, J., *Monedas españolas desde Felipe II a Isabel II, 1556 a 1868*, Barcelona, 1982.

C. S. — CRUSAFONT I SABATER, Miquel, *Les monedes Catalanes segons les «Rúbriques de Bruniquer»*. *Qüestions relatives a la moneda d'or*. «Acta Numismàtica» (Barcelona), n.º X (1980), pp. 117-128.

C. T. — *Catálogo de la Colección Numismática Emilio Carles-Tolrà*, Barcelona, 1936.

D. — DELMONTE, A., *Le Bénélux d'or. Répertoire du monnayage d'or des territoires composant les Pays-Bas.*, Amsterdam, 1964.

9

10

11

12

13

14

G. — GAMEBERINI DI SCARFEA, Cesare, *Le imitazioni e le contraffazioni nel mondo*, Bologna, 1956.

V. Q. — *Catálogo de la colección de monedas y medallas de Manuel Vidal Quadras y Ramón de Barcelona*, Barcelona, 1975, reimpressió de l'edició del 1892.

Comentaris:

La moneda n.º 1 de la troballa, és un trentí que porta una estrella de vuit puntes a sobre i un petit senyal indesxifrable a sota. El creiem un dels primers exemplars encunyats per raó de la llicència donada l'any 1614.

Per l'estrella de vuit puntes, podríem pensar en una possible encunyació feta a Sevilla ja que aqueix tipus de marca, també figura en monedes de l'època No obstant, la manca a la peça de la S, símbol de la seca, ens descarta aquesta viabilitat.

En la n.º 2, figuren dues estrellts. una de set puntes a sobre i una de sis a sota. Aquesta peça, seria una probable encunyació posterior.

En la n.º 3 ja hi ha les dues estrelles de sis puntes a sobre i a sota i és el tipus que quedà definitiu fins a l'ordre de canviar l'estrella inferior per una B tot i contramarcant les peces que hi havia en circulació.³

Hem d'esmentar que les monedes n.º 1 i 2, porten un triangle com a separació de les paraules de la llegenda. La n.º 3 combina els triangles amb punts igual que la n.º 4 i a aquesta última a més, figuren molt juntes les lletres GI del final de la llegenda i la creu i la F del començament, cosa que li dona l'aparença d'un anagrama.

Aquesta última característica es repeteix per a les monedes n.º 5, 6 i 7 en les quals el símbol de separació dels mots de la llegenda ja és fet solament amb punts.

En la peça n.º 8, l'estrella inferior és substituïda per una B la qual —no es pot apreciar amb exactitud— podria ésser en contramarca. Si la data de la moneda fos visible, podríem saber gairebé amb certesa si la B és contramarcada o no.

Les monedes n.º 9, 10 i 11, ja porten data i per tant són ben classificables cronològicament.

L'únic mig trentí, la n.º 12 le la troballa, porta la B en contramarca i per tant ha d'ésser de Felip II i anterior a l'any 1622, any dels primers treintins datats.

La moneda n.º 13, és un excellent —doble ducat— de la seca de Sevilla i és de les emissions que es feren abans de l'adopció de l'escut en les encunyacions àuries de Castella vers la primera meitat del segle XVI. Per la marca d'assajador —X— que hi figura, la podem datar cap a 1520-1524.⁴

Finalment, la peça d'imitació encunyada a la ciutat imperial de Campen —n.º 14 de la troballa— copia els excel·lents castellans encara que canvia la llegenda i l'escut.

Aquest escut té el quarterejat diferent del trentins i mitjos trentins —que de fet també varen ser una imitació dels excel·lents— amb la particularitat de substituir el segon i tercer quarter en els quals hi ha les armes de Catalunya-

3. CRUSAFONT I SABATER, op. cit., p. 51.

4. PELLICER I BRU, J. *Glosario de maestros de ceca y ensayadores*, Barcelona, 1975, página 48.

Sicília, per un escut català sol amb les armes dels Austries a sobre. En disposar d'aquesta manera l'escut, ens pot fer pensar en una imitació posterior a Catalunya quan es bateren els mitjos trentins datats des del 1625 endavant,⁵ com ho confirma també el mig trentí de l'any 1641 descobert en els fons del Gabinet Numismàtic de Catalunya.⁶ Aquesta moneda de Campen, la podem datar vers el primer terç del segle XVI.

Resumint, l'ordenació cronològica dels trentins de la troballa creiem que és la següent:

Trentí amb estrella de vuit puntes.

Trentí amb estrelles de set i sis puntes.

Trentí amb estrelles de sis puntes.

Trentí amb estrelles de sis puntes i B.

Aquesta ordenació també coincideix —com hem dit abans— amb les diferents marques de separació de les paraules de la llegenda.

La manca en la troballa —llevat del mig trentí— de peces amb la B en contramarca, i la relativa bona conservació de les monedes, ens fa creure que totes plegades constitueixen l'estalvi d'una persona benestant que les va retirar de la circulació al llarg dels anys que podríem datar aproximadament del 1614-15 al 1631-32 i que amb posterioritat van ser amagades.

Malgrat l'allunyament de la Guerra de Separació en vuit-nou anys, creiem que el malestar en que visqué Catalunya durant el període anterior a l'esclat del 1640 va ser la causa primordial que decidí l'estalviador a sebotar les monedes. No obstant —com hem esmentat abans— no podem deixar de pensar en que circumstàncies alienes a la política haguessin determinat l'ocultament.

Si donar com a encunyades a Barcelona les peces n.º 1 i 2 és veritable, tenim que les monedes barcelonines en el circulat d'or de l'època són el 85,7 % contra el 14,3 % de les monedes foranes.

Agraïments:

Regraciem els bons amics Anna M. Balaguer, Miquel Crusafont i Joan Vilaret, per les orientacions i les ajudes que hem rebut per a poder redactar aquest treball.

Localització actual:

Dispers.

5. CRUSAFONT I SABATER, op. cit., p. 56.

6. CRUSAFONT I SABATER, op. cit., p. 54.